

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم

بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Political

سیاسی

لیکونکی: حیدر مصطفی
استونکی: شاه محمود "سرتیر"
۱۳ جولای ۲۰۲۴

ایا بغداد او مسکو کولی شي د سوریې او ترکیې اړیکې بیا پیل کړي؟

د اردوغان د پخلاینې له بیانیې بدلون سره سره، مهمه پوښتنه پاتې ده چې ایا انقره غواړي هغه الفاظ په عمل کې وژباړي چې د دمشق باور بیرته ترلاسه کړي.

د ترکیې ولسمشر رجب طیب اردوغان د سوریې په اړه خپله بیانیې د پام وړ نرمه کړې او د ۱۲ کلنو جارحانه څرگندونو پر ځای یې په یوه ډیر مصلحتي غږ کړی دی.

اردوغان د سوریې د دولت د رنګولو د غوښتنې پر ځای اوس پر دوه اړخیز ملاتړ او له دمشق سره د یوه نوي، عادلانه او هر اړخیز ټولنیز تړون پر جوړولو ټینګار کوي. دغه بدلون تېره اوونۍ د قزاقستان له پلازمېنې استانه څخه د راستنېدو پر مهال په خپلو څرگندونو کې روښانه شو، چې ترکیې د یورو اسیا د ځواکمنو هېوادونو د لسو هېوادونو د ډیالوګ شریک په توګه د شانګهای د همکارۍ سازمان (SCO) (په سرمشریزه کې ګډون وکړ).

د اردوغان له قوله ویل شوی: « مور به تل د یوه سوکاله، متحد او ټول شموله سوریې تر څنګ ولاړ یو چې د یوه نوي ټولنیز تړون پر بنسټ یو بل سره غیر کې نيسي ».

د جولای په اوومه د جرمني له سفر څخه په راستنېدو، اردوغان نور هم لار :

مور به خپل بلنه [اسد ته] وغځوو. د دې بلنې سره، مور غواړو چې د ترکیې او سوریې اړیکې د پخوا په څیر بیرته راستانه کړو. زموږ بلنه ممکن هر وخت وغځول شي. ... مور اوس داسې یوې مرحلې ته رسیدلي یو چې که بشارالاسد له ترکیې سره د اړیکو د بڼه کولو په لور یو ګام پورته کړي، مور به هم د هغه په وړاندې دا چلند څرګند کړو.

اوس مهمه پوښتنه دا ده چې ایا اردوغان په دې باور دی چې ایا د هغه څرګندونې به له دمشق سره د کلونو مات شوی باور له سره رامینځته کړي - هغه باور چې د ترکیې سیاستونو له ۲۰۱۱ راهیسې په سیستماتیک ډول له مینځه وړی دی.

د اختلاف لپاره ډیپلوماسي

په ۲۰۱۱ کال کې، کله چې په سوریې کې د بهرنيانو په ملاتړ وسله واله جګړه پیل شوه، ترکیې د دمشق پر وړاندې یو لړ تاوتریخجن ګامونه پورته کړل. دا د هغه څه څخه یو ډراماتیک بدلون و چې په ۲۰۰۰ کې دمشق ته

د ترکیې د پخواني ولسمشر احمد نیکدت سیزر له سفر وروسته د دواړو گاونډیو هیوادونو تر منځ د " شهادت " دورې په توگه تشریح شوی و.

دا لیدنه د همکاری او تفاهم د نوي دور د پیل نښه وه، چې د ترکیې سیاسي صحنې ته د عدالت او پراختیا گوند (AKP) په راتگ او د ترکیې د بهرنۍ تگلارې د نوي ماډل په پلي کولو سره لا پیاوړې شوه، "له گاونډیانو سره هیڅ ستونزه نشته." د بهرنیو چارو پخواني وزیر احمد داوود او غلو لخوا جوړ شوی.

خو دا هر څه د ۲۰۱۱ کال د اگست په میاشت کې هغه وخت ورک شول چې داوود او غلو له دمشق څخه د یو پیغام سره چې له غوښتنو ډک وو، چې د سوریې خلکو رد کړي. په لنډه موده کې، دوه اړخیزې اړیکې د ښکته کیدو په لور پیل شوې، انقري له ولسمشر اسد څخه و غوښتل چې واک پریردي او وسله والو ته وسلې ورکړي چې تش په نامه د آزادې سوریې پوځ جوړ کړي. ترکیې د ۲۰۱۲ کال په مارچ میاشت کې په دمشق کې خپل سفارت وتړل او یوه میاشت وروسته یې د سوریې د مخالفو ځواکونو لپاره یو کنفرانس جوړ کړ.

له همدې ځایه، انقري په سیستماتیک ډول د سوریې د اقتصاد د ویجاړولو لپاره کار وکړ، هغه ملیشي یې سمبال کړي چې د سوریې زیربنا یې په نښه او ویجاړه کړې. پدې کې د حلب په شیخ نجار صنعتي ښار کې د فابریکو لوټ کول شامل دي، چې د پراخې ویجاړې او د ښار اقتصادي زوال لامل شوي.

لکه څنګه چې سیاسي څیړونکی نادر العمري کریپل ته یادونه کوي، ترکیې "د کډوالو کارت د سوریې پر دولت فشار راوړو او همدارنګه د پیسو ترلاسه کولو لپاره لویدیځ ته بلیک میل کولو لپاره، او د نظامي نقطه نظر څخه د سوریې په کورنیو چارو کې د لاسوهني لپاره توجیحات پیدا کړل» .

په هرصورت، نن ورځ، عمري په دې باور دی چې د سوریې په اړه د ترکیې وروستي اقدامات د ستراتیژیک پای پای ته رسیدلي دي:

په سیمه ایزو او نړیوالو کرکیچونو کې د لاسوهني لپاره د ترکیې هلې ځلې چې د عثمانی خلافت د بیا راژوندی کولو او په سیمه ایزه او نړیواله سطحه د خپل شتون د ثابولو په هدف سره ختمې کړي او د ترکیې په اقتصاد کې د پام وړ کمښت سره مخامخ شو. د اردوغان او د هغه د گوند لخوا یو لوی توپ وهل وروستیو پارلماني ټاکنو د AKP په محبوبیت کې کمښت او د داخلي اپوزیسیون مخ په زیاتیدونکي نفوذ وښوده.

هغه زیاته کړه: «د ترکیې د رژیم ویره چې ښایي دونالد ټرمپ په متحده ایالاتو کې بیا واک ته ورسیري ټول هغه عوامل دي چې د ترکیې رژیم ته یې لاره هواره کړه چې د یوې لسیزې په اوږدو کې له یو لړ سیاستونو څخه شاته شي» .

د نورمال کولو لپاره ناخوښه لاره

خو له دمشق سره د اړیکو د عادي کولو لپاره د اردوغان غوښتنې د سوریې انقري ته د وفادارو ډلو ترمنځ ناکرارې راپارولي، چې په دې باور وو چې د اردوغان انتخاباتي بریا به د دوی گټې خوندي کړي. لاریونونه او نښتې د سوریې په شمال لویدیځ کې پیل شوې، که څه هم دا په چټکۍ سره کمی شوې. لکه څنګه چې د ترکیې د چارو کارپوه سرکیس قصرجیان کریپل ته وایي:

د وسله والو ډلو غبرګون تمه کیږي، په ځانګړې توګه له هغه وخته چې دا ټکان او د نورمال کولو د لارې د پیل نښې د دوی د مخکینیو په پرتله خورا پیاوړې وې. خو غبرګون پراخ نه و.

قصرجیان یادونه کوي چې ترکیه کولی شي دا عکس العملونه اداره کړي، په ځانگړې توگه په بنارونو کې چې د ترکیې د استخباراتو تر کنترول لاندې دلو له لارې د پام وړ نفوذ لري. دسوريې په شمال کېنې دترهگرو دلو مسله د [ملگرتيا په لاره کېنې يو مهم خنډ دی](#).

ترکیه د خپلو پولو په اوږدو کې د امنیت غوښتنه کوي، خو تر اوسه یې د ادلب او شمالي حلب په سیمو کې د دغو لسگونو زرو وسله والو شتون نه دی حل کړی. قصرجیان استدلال کوي چې د ترکیې امنیتي اندیښنې د ځمکنیو حقایقو له مخې ثابت نه دي، ځکه چې پر ترکیې بریدونه د سوريې د حکومت او یا د امریکا په ملاتړ د کرد ملېشې، د سوريې دیموکراتیکو ځواکونو (SDF) تر کنترول لاندې سیمو نه دي شوي.

[د عراق او روسیې په منځگړیتوب خبرې وشوي](#)

[د عراق](#) او روسیې احتمال چې د سوريې او ترکیې ترمنځ د باور وړ عادي کولو پروسې اسانه کړي په وروستیو اونیو کې د پام وړ بحثونه رامینځته کړي. شنونکي د یووالي او اختلاف ځایونه څیړي چې کولی شي د دواړو گاونډیو هیوادونو ترمنځ د اړیکو بیا رغونه اغیزه وکړي. لکه څنګه چې اردوغان له برلین څخه د خپل کور د الوتنې پرمهال [خبريالانو ته وویل](#):

د روسیې ولسمشر ولادیمیر پوتین په ترکیه کې زموږ [د اسد سره] د ناستې په اړه یو چلند لري، او د عراق لومړی وزیر هم یو چلند لري. موږ دلته د منځگړیتوب خبره کوو، نو ولې له گاونډي سره نه؟ خو د منځگړیتوب له دغو نویو هڅو سره سره، د ترکیې ارمانونه له پوره کېدو څخه لرې ښکاري. انقره د سوريې د کډوالو د کړکېچ د هوارولو او د سوريې په شمال کې د ترهگرو او د هغوی د وسلو د شتون د مخنیوي لپاره د یوه بالغ نظر نه لري. سربیره پردې، ترکیې د سوريې په شمال کې د دیموکرافیک بدلونونو مسولیت په غاړه نه دی اخیستی.

له دمشق سره د ترکیې د جوړجاړي په اړه خبرې اتري د سوريې له خوا د غوڅ اقداماتو د نشتوالي له امله دوام لري، چې لومړنۍ یې [د ترکیې د ځواکونو بشپړ وتل](#) دي.

یوې رسنۍ چې د خبرو اترو سره بلد دي کړیې ته خبر ورکوي چې انقرې ټینګار کړی چې د بغداد د خبرو اترو په میز کې د نیټې او د خبرو شرایطو په شمول د دواړو خواو ترمنځ د هر ډول ناستې جزیات محرم دي. که څه هم د بغداد د غونډې لپاره کومه نېټه نه ده ټاکل شوې، خو یوه باخبره سرچینه تاییدوي چې د ترکیې له خوا د ځواکونو د ایستلو د اعلان لپاره د سوريې د شرایطو پر اساس د دوه اړخیز تفاهم لپاره روانې هڅې روانې دي.

[د انقرې مهم نیت](#)

د اردوغان وروستیو څرگندونو دا نه ده روښانه کړې چې انقره به په دې برخه کې څه وړاندیز وکړي. قصرجیان په دې باور دی چې «ترکیه به د تېرو ۱۲ کلونو د خپلو سیاستونو د پایلو په بدل کې هیڅ شی نه ورکوي، او له اقتصادي پلوه د دې توان نه لري چې هیڅ هم ورکړي. برعکس، دا تمه لري، په ځانگړې توگه سیاسي گټې.

هغه وړاندیز وکړ چې د انقرې لومړنۍ علاقه ښايي له سوريې سره د اړیکو ټینګول وي چې له لوېدیځو هېوادونو سره د اړیکو د ښه کولو لپاره د پل په توگه کار وکړي. دا په بالقوه توگه د سوريې او لوېدیځ ترمنځ د نورمال کېدو لپاره سیاسي افق پرانیزې. په بدیل سره، د سوريې سره ښکیلتیا کولی شي د ترکیې ولسمشر ته په ختیځ او لویدیځ دواړو کې گټه ورکړي.

د دمشق او انقرې ترمنځ د خبرو اترو لپاره یو مهم، گډ اساس کېدای شي د SDF او د متحده ایالاتو تر محافظت لاندې نورو کرد دلو لخوا رامینځته شوی گواښ وي. په هرصورت، د دواړو خواوو لپاره احتیاطونه د پام وړ دي.

له دې روغې جوړې څخه مطلوب سياسي او اقتصادي لاسته راوړنې ناشونې پاتې دي. د سوريې د چارواکو او عامو خلکو په منځ کې دا باور شتون لري چې د عادي کيدو په هره لاره کې بايد عملي گامونه او ريښتيني تضمينونه شامل وي.

له دې پرته، پرمختگ به ورو او محتاط وي. په داسې حال کې چې د سيمه ييزو قدرتونو هڅې د مثبتو هڅو په پايله کې کيدای شي د منفي رقابت هغه کچې ته چې په ۱۹۸۰ او ۱۹۹۰ لسيزو کې موجودې وې، په يو څه برخه کې د اړيکو په بيا رغولو کې بريالی شي، د ۲۰۰۰ لسيزو په لومړيو کې د «هيمون» دورې ته راستنيدل د ترکيې صادقانه ارادې او جدي گامونو ته اړتيا لري.

د ۲۰۲۴ کال د جولای ۱۱مه